

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

663

MISINGI YA ELIMU

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka: 2006

MAELEKEZO.

1. Karatasi hii ina sehemu **A**, **B** na **C**.
2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A**, maswali **mawili (2)** kutoka sehemu **B** na swali **moja (1)** kutoka sehemu **C**.
3. Sehemu **A** ina alama 36, sehemu **B** ina alama 40 na sehemu **C** ina alama 24.
4. Vifaa vya mawasiliano na vitu vyote visivyoruhusiwa **havitakiwi** ndani ya chumba cha mtihani.
5. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

SEHEMU A (alama 36)

1. Eleza maana ya elimu isiyo rasmi na toa mfano mmoja unaohusiana na mafunzo ya kijamii.

Elimu isiyo rasmi ni elimu inayotolewa nje ya mfumo rasmi wa shule, mara nyingi haina ratiba ya muda maalumu, na inalenga kutoa ujuzi, maarifa, na maadili kwa njia rahisi na isiyo rasmi.

Mfano ni mafunzo ya kijamii kama vikundi vya wanawake kujifunza ufundi wa kutengeneza bidhaa za mikono au kuendesha biashara ndogo ndogo.

2. Taja hatua nne za kuandaa mtaala unaolenga ustawi wa kijamii wa mwanafunzi.

Hatua ya kwanza ni kutambua mahitaji ya kijamii ya wanafunzi kupitia uchunguzi au ushauri na wazazi.

Hatua ya pili ni kuainisha malengo ya mtaala yanayohusiana na ujuzi wa kijamii, kama kushirikiana na kusaidia wengine.

Hatua ya tatu ni kubuni shughuli zinazowezesha wanafunzi kushirikiana na kushirikishwa katika jamii, kama michezo ya ushirikiano au miradi ya kijamii.

Hatua ya nne ni kutathmini maendeleo ya wanafunzi katika ujuzi wa kijamii, kutoa mrejesho, na kurekebisha mtaala pale inapohitajika.

3. Eleza umuhimu wa utendaji wa mwalimu katika kuimarisha ujuzi wa wanafunzi.

Utendaji mzuri wa mwalimu unasaidia wanafunzi kupata ujuzi kwa usahihi na kwa ufanisi, kwani mwalimu anakuwa kielelezo cha mbinu bora za kufundisha.

Aidha, mwalimu anayeonyesha umahiri huongeza motisha ya wanafunzi na kuwahimiza kushiriki kikamilifu katika mafunzo.

Pia, utendaji mzuri husaidia kubaini mapungufu ya wanafunzi na kutoa msaada unaofaa ili kuhakikisha ujuzi unaopaswa unapatikana.

4. Toa tofauti nne kati ya mbinu za kufundisha watoto wadogo na mbinu za kufundisha watu wazima.

Tofauti ya kwanza ni kwamba mbinu kwa watoto wadogo mara nyingi zinahusisha michezo na mafunzo ya vitendo, wakati watu wazima wanapendelea majadiliano na mazoezi ya vitendo vinavyohusiana na maisha yao.

Tofauti ya pili ni muda wa mafunzo; watoto wadogo wanahitaji vipindi vifupi vya kujifunza, watu wazima wanaweza kushiriki kwa vipindi virefu.

Tofauti ya tatu ni mtazamo wa ujuzi; watoto wanajifunza misingi ya maarifa, wakati watu wazima wanataka ujuzi unaoweza kutumika katika kazi au maisha.

Tofauti ya nne ni uhuru wa kujifunza; watu wazima wanapendelea kujifunza kwa hiari na kuhusisha uzoefu wao, watoto wadogo wanahitaji mwongozo wa karibu wa mwalimu.

5. Eleza sababu tatu za kushindwa kwa wanafundi watu wazima kukamilisha mafunzo yao na toa suluhu kwa kila moja.

Sababu ya kwanza ni majukumu ya familia na kazi. Suluhu: kupanga masaa ya mafunzo yanayowezesha ushiriki.

Sababu ya pili ni gharama za elimu. Suluhu: kutoa ruzuku, mikopo, au kozi za gharama nafuu.

Sababu ya tatu ni ukosefu wa motisha au uelewa wa manufaa ya mafunzo. Suluhu: kutoa mwongozo, heshima, au vyeti vinavyoonyesha mafanikio.

6. Eleza umuhimu wa mafunzo ya vitendo katika kukuza ujuzi wa kitaaluma.

Mafunzo ya vitendo yanahakikisha wanafunzi wanapata ujuzi halisi unaoweza kutumika kazini au katika maisha ya kila siku.

Yanawawezesha wanafunzi kuelewa nadharia kwa kuionyesha katika vitendo, hivyo kuongeza uelewa na kumbukumbu.

Pia, mafunzo ya vitendo huchochea ubunifu na utatuzi wa matatizo kwa kushirikisha uzoefu halisi.

7. Taja na ufafanue aina nne za vikwazo vya kijamii vinavyoweza kuathiri elimu.

Kikwazo cha kwanza ni ubaguzi wa kijinsia, ambapo baadhi ya watoto au watu wazima hawaruhusiwi kushiriki mafunzo.

Kikwazo cha pili ni mila na desturi zinazokinzana na elimu, mfano, watoto wanaopaswa kufanya kazi shambani badala ya kwenda shule.

Kikwazo cha tatu ni mitazamo hasi ya jamii kuhusu elimu ya watu wazima.

Kikwazo cha nne ni ushirikiano mdogo wa wazazi au familia katika malezi na elimu ya watoto.

8. Eleza jinsi uhusiano kati ya shule na jamii unavyoweza kuboresha ushiriki wa wazazi.

Uhusiano mzuri huunda mahusiano ya heshima na kuaminiana kati ya shule na wazazi, ambayo husababisha wazazi kushiriki kikamilifu katika shughuli za shule.

Vilevile, husaidia wazazi kuelewa malengo ya elimu na jinsi wanavyoweza kusaidia watoto wao nyumbani.

Aidha, ushirikiano huu unaweza kuhimiza wazazi kutoa rasilimali za shule, kama vifaa au muda wa kujitolea.

9. Toa faida tatu za kutumia teknolojia ya habari na mawasiliano katika shule za msingi.

Faida ya kwanza ni upatikanaji wa elimu kwa wanafunzi walioko mbali au visiwani.

Faida ya pili ni kuongeza ubunifu na maarifa ya kiteknolojia kwa wanafunzi.

Faida ya tatu ni kurahisisha mawasiliano kati ya walimu, wanafunzi, na wazazi kwa njia ya mtandao au simu.

SEHEMU B (alama 40)

10. Jadili kwa kina jinsi mabadiliko ya kisiasa yanavyoweza kuathiri utekelezaji wa sera za elimu, toa mifano miwili.

Mabadiliko ya kisiasa yanaweza kuathiri rasilimali zinazotengwa kwa elimu, kwani serikali mpya inaweza kupunguza bajeti au kubadilisha kipaumbele cha elimu.

Mfano: serikali mpya inaweza kuamua kuhamia kwenye mtaala wa kisasa wa teknolojia bila kutekeleza mtaala wa jadi, ikipunguza rasilimali kwa shule ndogo za vijijini.

Pia, mabadiliko ya kisiasa yanaweza kuathiri sera za walimu, kama usajili na mafunzo, na hivyo kupunguza ubora wa ufundishaji.

Mfano: mageuzi ya kisiasa yanaweza kuleta mpangilio mpya wa kuajiri walimu bila mafunzo ya awali, kuathiri ubora wa elimu.

11. (a) Eleza kanuni nne za andragogy zinazoathiri mafanikio ya kozi za mafunzo kwa watu wazima.

Kanuni ya kwanza ni kujitambua kwa mwanafunzi; watu wazima wanapenda kujua kwa nini wanajifunza kitu fulani.

Kanuni ya pili ni kuhusisha uzoefu wa mwanafunzi; ujuzi wa awali unapaswa kutumika katika kozi.

Kanuni ya tatu ni motisha; wanafunzi wanajifunza vizuri zaidi wanapongezwa motisha, kama vyeti au heshima.

Kanuni ya nne ni utayari wa kujifunza; watu wazima hujifunza bora wanapohisi kozi inahusiana na mahitaji yao ya maisha au kazi.

(b) Toa mifano ya shughuli za darasani zinazotumia kanuni hizi.

Mfano: kuanza somo la ufundi wa biashara kwa kuuliza wanafunzi kushirikisha uzoefu wao wa biashara ndogo ndogo, na kueleza umuhimu wa kozi kwa maendeleo yao ya ajira.

12. Changanua vigezo vinne vya kimaadili vinavyopaswa kuzingatiwa wakati wa kutathmini wanafundi katika kozi za ufundi.

Kigezo cha kwanza ni usawa; tathmini lazima itumike kwa wote bila ubaguzi.

Kigezo cha pili ni uwazi; wanafunzi wanapaswa kuelewa vigezo na matokeo yanayotarajiwa.

Kigezo cha tatu ni uhalisi; tathmini inapaswa kupima ujuzi halisi, si nadharia pekee.

Kigezo cha nne ni uwajibikaji; walimu wanapaswa kutoa mrejesho wa wazi ili kusaidia wanafunzi kuboresha ujuzi wao.

13. Eleza hatua nne za kuhakikisha usawa wa rasilimali kati ya shule za vijijini na za miji, toa mifano.

Hatua ya kwanza ni kusambaza vitabu na vifaa kwa usawa. Mfano: kila shule kupata seti sawa ya vitabu vya sayansi.

Hatua ya pili ni kuajiri walimu wenye sifa sawa kwa shule zote. Mfano: walimu wa hesabu wenye sifa sawa wanaajiriwa vijijini na miji.

Hatua ya tatu ni kutoa mafunzo ya ziada kwa shule zilizo vijijini. Mfano: kozi ya wiki mbili kwa walimu wa vijijini.

Hatua ya nne ni kuanzisha teknolojia za mafunzo. Mfano: kompyuta na intaneti kwa shule zote ili wanafunzi wa vijijini wasipunguki.

SEHEMU C (alama 24)

14. Jadili faida na mapungufu ya elimu ya jadi kwa jamii ndogo, toa mifano miwili.

Faida ya kwanza ni kuhifadhi utamaduni na lugha za kienyeji. Mfano: watoto kujifunza hadithi na methali za jamii yao.

Faida ya pili ni kukuza maadili na tabia zinazokubalika kijamii. Mfano: shule ya kijadi inayofundisha heshima kwa wazee na ushirikiano wa kijamii.

Mapungufu ni kwamba inaweza kushindwa kutoa ujuzi unaotumika sokoni. Mfano: watoto wakiisha shule ya jadi bila kujua stadi za biashara au teknolojia.

Mapungufu ya pili ni kwamba inaweza kupunguza ufahamu wa kisasa. Mfano: kushikilia mila kwa nguvu bila kubadilisha mbinu zinazohitajika kwa maisha ya kisasa.

15. Eleza dhana ya elimu endelevu na toa mifano minne ya programu zinazoweza dhana hiyo. Elimu endelevu inamaanisha kujifunza maisha yote, kuendelea kupata ujuzi bila kuishia kwenye elimu rasmi pekee.

Mfano wa kwanza: mafunzo ya ufundi kwa vijana wa shule za sekondari.

Mfano wa pili: kozi za kompyuta kwa wazee wanaofanya kazi.

Mfano wa tatu: mafunzo ya kilimo endelevu kwa wakulima wa kijamii.

Mfano wa nne: semina za afya na lishe kwa wanawake wa familia.

16. Taja kanuni nne za kuandaa somo linalolenga watu wazima na toa mfano wa shughuli kwa kila kanuni.

Kanuni ya kwanza ni kuzingatia mahitaji ya mwanafunzi. Mfano: somo la ufundi wa kilimo linalohusiana na mashamba yao.

Kanuni ya pili ni kutumia uzoefu wa wanafunzi. Mfano: kuanza somo kwa kuuliza wanafunzi kueleza uzoefu wao wa kilimo.

Kanuni ya tatu ni utoaji wa vitendo. Mfano: wanafunzi wakifuga samaki au kuku kama sehemu ya mafunzo.

Kanuni ya nne ni tathmini endelevu. Mfano: kuhesabu mavuno ya mimea au wanyama na kutoa mrejesho wa uboreshaji.